

DRIEPAS

Verenigingsblad van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo

Jaargang 36

nr. 3

november 2019

In dit nummer:

**In gesprek
met:
Theet
Derksen**

**Excursie
aan de
historische
kelders in
Arnhem**

Dialectverlies

**Verenigings-
nieuws**

Zoekplaatje

www.hkdgl.nl

Beste lezer,

Een kort voorwoord deze keer, alle actieve leden zijn druk in de weer met een bijzonder project.

Wat dat is kan ik nu nog niet zeggen, maar eind van dit jaar zal dat duidelijk worden voor de leden die in de gemeente Duiven wonen.

Ook de voorbereidingen voor ons symposium zijn zo goed als afgerond. In deze Driepas treft u de uitnodiging aan. Ik hoop velen van u op 27 november te mogen begroeten in de OGtent in Duiven.

Onze inspanningen om kenbaar te maken dat wij mee deden aan de RABO club actie heeft zijn vruchten afgeworpen. Wij krijgen een bijdrage van ruim € 650.

Historisch gezien is 2020 een bijzonder jaar, het is dan 75 jaar geleden dat Nederland bevrijd werd. Ook in onze gemeente zal daar zeker aandacht aan besteed worden.

Wij bereiden ons ook voor op ons eigen 40-jarige jubileum. In december 1980 vond de eerste bijeenkomst van onze Historische Kring plaats, de formele oprichting bij de notaris volgde in het voorjaar van 1981. Een paar leden zijn al bezig hoe we dit jubileum kunnen gaan vieren. Hebt u ideeën hierover laat ze ons weten.

Ik wens u veel leesplezier.

Piet Bus

Driepas is een uitgave van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo en verschijnt drie a vier maal per jaar.

Losse nummers € 3,00.

Driepas is een begrip uit de bouwkunst: drie elkaar snijdende cirkels die samen een driehoek vormen, veelvuldig toegepast in gotische kerkvensters. In profane zin gebruikt als symbool voor de samenwerking van de kerkdorpen Duiven, Groessen en 't Loo.

Redactieadres:
redactie@hkdg.nl of
Remigiusplein 9
6921 BL Duiven

Bestuur:
bestuur@hkdg.nl

Voorzitter:
voorzitter@hkdg.nl
P. Bus

Secretaris:
secretariaat@hkdg.nl
D. van Sas

Penningmeester:
E. Scheeres
penningmeester@hkdg.nl
IBAN: NL54RABO0315407484
BIC: RABONL2U

Lid:
C. Smits
A. van Beurden

Secretariaat:
secretariaat@hkdg.nl of
Remigiusplein 9
6921 BL Duiven

Internet:
www.hkdg.nl

Oplage: 300 stuks

Het lidmaatschap van de Historische Kring kost €16,00 per jaar. Leden en abonnees buiten de gemeenten Duiven, Zevenaar en Westervoort betalen € 2,00 als bijdrage in de verzend- en portokosten. Opzeggen van lidmaatschap of abonnement uitsluitend schriftelijk voor 1 december van het lopende jaar. Uit de uitgave mag niets worden overgenomen zonder schriftelijke toestemming vooraf en zonder bronvermelding.

Uitnodiging

Graag nodigen wij u uit tot het bijwonen van het jaarlijkse symposium van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo, op woensdag 27 november 2019.

Het symposium wordt gehouden in de OGtent (zaal bij Bert), Remigiusplein te Duiven.

Het programma is als volgt

19.30 – 19.55 uur Aankomst en ontvangst deelnemers met koffie of thee.

19.55 – 20.00 uur Welkomstwoord en opening door de voorzitter van de Historische Kring.

20.00 – 21.00 uur **Van Emmerich naar Arnhem. De bevrijding van de Liemers**

Lezing door de heer Pim Gerritzen. Juni 2018 is hij afgestudeerd als historicus (BA) aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. Waarna hij het studiejaar 2018/2019 het masterprogramma militaire geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam heeft gevolgd.

Hij gaat in op zijn onderzoek naar de bevrijding van de Liemers. Aan de hand van foto's, filmmateriaal en verhalen krijgt u in grote lijnen het verhaal te horen. Hoe de Canadezen oprukten vanuit Emmerich en via 's-Heerenberg en Wehl optrokken richting de oevers van de IJssel in Westervoort. Waarna zij samen met de Britten op 12 april 1945 operatie Quick Anger lanceerden. Een uniek kijkje in de regionale oorlogsgeschiedenis voor jong en oud. Aan het einde van de lezing is er tijd en ruimte om ervaringen en bronmateriaal te delen, zodat we samen een helder beeld van de bevrijding van de Liemers creëren.

21.00 – 21.15 uur Pauze

21.15 – 22.00 uur Vervolg lezing.

22.00 uur Afsluiting

Na de afsluiting is er gelegenheid na te praten onder genot van een hapje en een drankje.

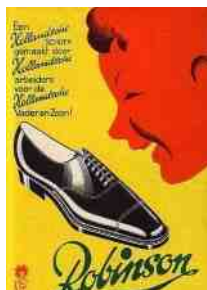
P. Bus
voorzitter Historische Kring Duiven-Groessen-Loo

NB. Aan deelname zijn geen kosten verbonden. (Niet-HKDGL leden betalen € 2.) Wel verzoeken wij u zich aan te melden voor 20 november as.

*U kunt zich aanmelden per e-mail aan **secretariaat@hkdgl.nl***

In dit nummer:

Voorwoord / Colofon 2

Uitnodiging Symposium 3

Inhoudsopgave 4

In gesprek met Theet Derksen. 5

Een gesprek met Theet Derksen (geboren 1933) over zijn leven als schoenmaker / schoenverkoper en over zijn vader Willem Derksen, die de Groessense schoenwinkel Derksen oprichtte. Ook vertelde hij over zijn hobby nl. beeldhouwen, die hij na zijn pensionering begon uit te oefenen. Een bijdrage van Agnes van Beurden.

Excursie HKDGL aan de historische kelders in Arnhem 13

Bestuur en vrijwilligers bezochten de Historische kelders van Arnhem.

Zoekplaatje 15

Dialectverlies 16

De lezing, Liemers dialect van 27-03-2019 jl., wil enige duidelijkheid scheppen over wat er onder 'taal' en 'dialect' verstaan dient te worden, hoe het proces naar één land en één taal verliep en wat heden ten dagen daarvan de gevolgen zijn voor de taal van onze streek.

Verenigingsnieuws 21

Ons verloren Hertogdom 22

Na de spannende serie van de Ridder van Gelre op omroep Gelderland is nu een stripboek uitgekomen over Ons verloren Hertogdom.

Jaarprogramma 23

Toen en Nu 24

In gesprek met: Theet Derksen

Een gesprek met Theet Derksen (geboren 1933) over zijn leven als schoenmaker / schoenverkoper en over zijn vader Willem Derksen, die de Groessense schoenwinkel Derksen oprichtte. Ook vertelde hij over zijn hobby nl. beeldhouwen, die hij na zijn pensionering begon uit te oefenen.

Aanleiding

Schoenwinkel Derksen in Duiven heeft dit jaar meegedaan bij de verkiezing voor beste schoenwinkel van Nederland, die georganiseerd werd door RTL 4. Schoenwinkel Derksen is bij de verkiezing als tweede geëindigd.

De HKDGL was benieuwd naar de geschiedenis van de inmiddels 90-jarige firma en zocht contact met Theet Derksen om hierover te vertellen.

Ontmoeting

Wij werden hartelijk ontvangen door Theet in zijn huis aan de Dorpsstraat in Groessen. Theet zit vol verhalen en begon meteen enthousiast te vertellen.

Theet was het vierde kind uit het gezin van vader Willem Derksen (1899- 1988) en Marie Scholten (1900-1978). Marie schonk het leven aan vijf

zonen en zeven dochters; één meisje heeft helaas maar vijf weken geleefd.

Vader Willem kocht in 1928 het pand met een flinke lap grond achter het huis van boer Bisseling. Het was toen nog een boerderij. (Theet: "Ik woon nog steeds in ditzelfde pand!!"). In 1927 trouwde Willem met Marie.

Theet: "Eigenlijk had mijn vader een gemengd bedrijf. Achter het huis was een grote bongerd waarin een paar koeien liepen. We hadden ook kippen en een fokvarken. Van de biggetjes behielden we er één om het vet te mesten; deze was bestemd voor onze eigen huisslachting. Van alleen de schoenmakerij kon mijn vader geen gezin onderhouden.

Mijn vader was niet de enige schoenmaker in Groessen. Er waren nog drie schoenmakers in Groessen, allen met een soortgelijk gemengd bedrijf: Derksen, Bloemberg en Aleven.

Klompen of schoenen?

Theet: In mijn jeugdjaren liepen de mensen doordeweeks op de goedkopere klompen. Er waren ook drie klompenmakers in Groessen: Wiggers, van der Velde en Koning. Tuinders liepen liever op klompen dan op schoenen. Pas na de oorlog gingen de tuinders ook laarzen dragen; die waren toen pas volop verkrijgbaar.

In 1928 begon Willem ook al met de verkoop van confectieschoenen. De schoenen werden alleen op zon- en feestdagen gedragen. Wanneer de schoenen te klein waren geworden, werden die doorgegeven aan een jongere broer of zus.

Willem had zijn vakmanschap van zijn vader Jan Derksen geleerd. Jan woonde in de Woerd, nu de Terpstraat; hij had daar zijn bedrijfje, waar Knuiman gewoond heeft.

Willem is nooit naar school geweest om het schoenmakersvak te leren. Willem heeft al zijn vakmanschap in de praktijk opgedaan; hij was wel als leerling bij een baas geweest.

Uiteindelijk kon hij voor zijn klanten schoenen op maat maken.

Theet: "We hebben in het archief van het Nederlands Leder en Schoenen Museum in Waalwijk nog advertenties gevonden in een oud vakblad, waar mijn opa Willem in 1912 een leerling aanbiedt (mijn vader dus) om als leerjongen ergens aan de slag te gaan. Ook vonden we daar nog enkele advertenties uit 1898, 1894 en 1896, waarin mijn opa om een knecht

vraagt. In 1912 biedt mijn opa zijn zoon aan als leerjongen. Er was ook nog een bericht uit 1928 over de overdracht van de zaak van de vader op zoon."

Theets jonge jaren

Theet heeft een fijne, onbezorgde jeugd gehad in Groessen. Groessen was een heerlijke plaats om op te groeien. Altijd buiten spelen en veel kinderen om hem heen. Er waren veel verenigingen. Theet zat op de verkeners. Hij was daar P.L. patrouilleleider. Nu nog kijkt hij daar met plezier op terug. Hij gaf leiding aan zes, zeven jongens. De onderwijzer Biggelaar was hopman en Hennie Driessen was een andere leider. Elke zomer gingen ze op kamp naar een boerderij in Livelde en omgeving.

Misdienaar

Omdat Theet dicht bij de kerk woonde, werd hij vaak gevraagd om als misdienaar de (trouw) missen en de begrafenissen te dienen. Hij diende ook bij het zusterklooster, in de weekends en bij jubilarissen.

Kleine Theet was erg gefascineerd door de heilige monstrans. Het heilige relikwie mocht alleen door de pastoor aangeraakt worden. Hoe zou het voelen, als hij de heilige monstrans eens zou oppakken? Theets kleine handjes jeukten. Hoe voelt het, als je het deurtje open en dicht doet? En hoe zwaar is zo'n monstrans eigenlijk? In een onbewaakt ogenblik had hij de monstrans vastgepakt en later weer teruggezet, helaas niet op dezelfde manier. De pastoor zag bij binnenkomst, dat iemand aan de monstrans had gezeten en de pastoor gaf Theet meteen een flinke draai om zijn oren; het was een grote zonde. Theet: "Tot nu toe geloof ik, dat de pastoor een val voor mij heeft opgezet".

Op de pof

Theet herinnert zich nog, hoe zijn vader in de beginjaren veertig de betalingenadministratie bijhield. Als Willem wat gedaan of geleverd had, schreef hij dat eerst op in het werkschrift afboek. Daarna schreef hij het over in het debiteurenboek en dan schreef hij de rekeningen pas uit.

Het waren bedragen waar je nu van achterover slaat.: 0,10 cent, 0,25 cent, 0,35 cent voor schoenen herstellen. Nieuwe zolen en hakken kostten van 0,50, 0,60, 0,75 cent tot soms 2,50.

J. DERKSEN,
Mr. Schoenmaker te Groessen
bij Zevenaar,
vraagt tegen 1 MEI een
Schoenmakersknecht
of **HALFWAS** R. K., liefst van
buiten.

In 1893 vroeg Jan Derksen een schoenmakersknecht.

Gevraagd wegens teleurstelling:
EEN
SCHOENMAKERSKNECHT,
R. C., tegen genot van Kost en
Inwoning. Loon naar bekwaamheid
en vast werk bij J. DERKSEN, te
Groessen bij Zevenaar.

In 1894 werd er wegens teleurstelling opnieuw naar een schoenmakersknecht gevraagd.

Advertentiën.
Terstond gevraagd:
..en **Schoenmakersknecht,**
R. C., tegen genot van kost, inwo-
ning en loon naar bekwaamheid;
vast werk.
Adres: J. DERKSEN, Mr.
Schoenm., te Groessen bij Zevenaar.

In 1896 werd er opnieuw terstond een schoenmakersknecht gevraagd.

Tegen Mei of eerder biedt zich
aan een flink aankomende
Schoenmakersjongen,
R. K., bij een baas eveneens R. K.
Er zal meer op goede behande-
ling en onderricht, dan op salaris
gelet worden, liefst op een flink dorp
in Gelderland.
Adres: J. TH DERKSEN, Mr.
Schoenmaker, Groessen.

In 1912 bood Jan Derksen zijn zoon Willem aan om bij een schoenmaker in de leer te mogen komen.

Nieuwe schoenen kostten toentertijd vanaf 4,00, 5,00 tot wel 10 gulden.

Het kwam regelmatig voor, dat de rekeningen niet bijtijds betaald werden; zowel rekeningen voor reparaties, als voor nieuwe confectieschoenen. Theet noemt dit de kinderbijslagklanten; zij betaalden wanneer de kinderbijslag binnen was. Op zich vond vader het niet erg als er op de pof geleefd werd, mits de klanten zich aan de afspraken hielden.

Toch werden sommige rekeningen steeds later betaald. Theet: "We hebben er drie jaar over gedaan om van de "op-de-pof-klanten" af te komen. Zelfstandigen hadden toentertijd pas vanaf het derde kind het recht op de bijslag".

Zoon Jan werd regelmatig naar de mensen gestuurd om de rekeningen te innen. Willem zei: "Alles wat je int, mag je zelf houden". Jan moest ooit een keer naar een huis, waar de vrouw des huizes haar hond aan de tafelpoot vastgebonden had. Toen Jan kwam om geld te innen, werd de hond op hem los gelaten en beet hem in zijn broek. Jan is nooit meer terug geweest! En Jan kon fluiten naar zijn geld.

Tante Dora, een zus van zijn vader, heeft haar leven bij hen ingewoond. Zij hielp in de huishouding mee.

De schoenmakerij in de oorlogsjaren

Al snel waren er in de oorlog geen nieuwe schoenen meer te koop

Er was werk genoeg te doen. In die tijd werden schoenen eindeloos opgelapt; nieuwe hakken, nieuwe zolen, halve hakken, halve zolen, complete neuzen werden vervangen en nieuwe binnenvoeringen aangebracht.

Maar tijdens de oorlog werd er meer en meer op klompen gelopen. Vader Willem bezat voor zichzelf nog een paar goede, zwarte trouwschoenen. Boer Diesfeldt zag Willem met zijn stevige, zwarte schoenen rondlopen. Diesfeldt wilde die schoenen wel ruilen voor varkensvoer. Beide mannen hadden gelukkig dezelfde schoenmaat. Willem stemde ermee in. Willem had een varken, dat vetgemest moest worden. Hij had ten slotte dagelijks elf monden te voeden.

Na de oorlog hoorde Theet via via, dat Diesfeldt vaders trouwschoenen nog steeds had. Theet ging zelf bij Diesfeldt vragen of hij de totaal versleten schoenen terug kon krijgen. In de rechterschoen had Diesfeldt een gat geknipt om een ontstoken knobbel wat ruimte te geven.

Willem kreeg de totaal versleten en eindeloos opgelapte schoenen weer terug in zijn bezit.

De trouwschoen van vader Willem als inspiratie/ voorbeeld voor Theets houten kunstobject.

Theet heeft de linker trouwschoen van vader nu nog steeds; een kostbaar bezit. Hij heeft de schoen als voorbeeld gebruikt voor zijn eigen kunstwerk, een houten schoen. Een prachtige herinnering.

In de doorleefde schoen zijn het harde boerenleven, de armoede, de koppigheid, het vakmanschap van de schoenmaker en het doorzettingsvermogen nog te lezen. Een eindeloos opgelapte werkschoen. Een monument en een eerbetoon aan zijn vader.

Zelfgemaakte schaatsen uit de oorlog

Theet: "Mijn vader mocht graag schaatsen. In zijn jonge jaren had de Groessense smid zelf schaatsen gemaakt voor Willem, ondanks dat ze niet lekker gleden." Theet heeft ze nu nog steeds als aandenken in zijn bezit.

In november 1944 evacuatie naar Sinderen

Theet herinnert het zich nog, dat bij het uitbreken van de oorlog in mei 1940 de eerste vliegtuigen over Groessen vlogen. Hij was met een paar jongens in het aardbeienveld. Zij werden overvallen door het plotseling overvliegen van bulderende, laagvliegende vliegtuigen. De jongens doken weg tussen de aardbeienbedden. Andere schuilplekken waren er toen niet.

In de eerste oorlogsjaren heeft Theet van de oorlog niet veel gemerkt van de bezetters; het gewone leventje ging gewoon door.

Maar dat veranderde in september 1944.

In de tijd daarna heeft zijn familie met 20 man 's nachts in de kelder geslapen voor de veiligheid. Het was een spannende tijd. Daarna volgde de evacuatie. Als kind had je geen zorgen, maar wat moeten mijn ouders voor gevoel gehad hebben om alles te moeten achterlaten en maar afwachten hoe en wanneer ze weer konden terugkeren? Zoals alle inwoners van Groessen, moest ook het gezin Derksen in november 1944 evacueren uit Groessen. Zijn gezin kwam in Sinderen terecht. Het gezin Derksen werd via het Rode Kruis naar Varsseveld gebracht en later naar Sinderen. Ze werden bij boeren ingekwartierd.

Zij kwamen terecht op een boerderij vlakbij het bos in Sinderen. Er was geen school. Theet heeft zich een half jaar zelf moeten vermaken rondom de boerderij. Als jonge jongen heeft hij veel plezier gehad in die tijd; hij speelde hele dagen met de buurjongens daar.

Zo herinnert hij zich, dat de kalveren op de mestvaalt liepen, zodat zij de mest konden aanstampen. Ondertussen beklommen de jongens de kalveren om er cowboytje mee te spelen (als de boer het natuurlijk niet zag).

Hij herinnert zich het polsstokhoogspringen over de slootjes daar in het bos.

De jongens maakten flesjes aan de berkentakken vast om de lekkere zoete sap uit de berkentakken op te vangen. Dat nodigde natuurlijk weer uit om elkaars flesje leeg te drinken en het weer vol te maken met water of zelfs urine.

Theet: "In het najaar 1944 stonden er Duitse soldaten een korte periode met hun tanks verscholen in onze bongerd. In het maisveld

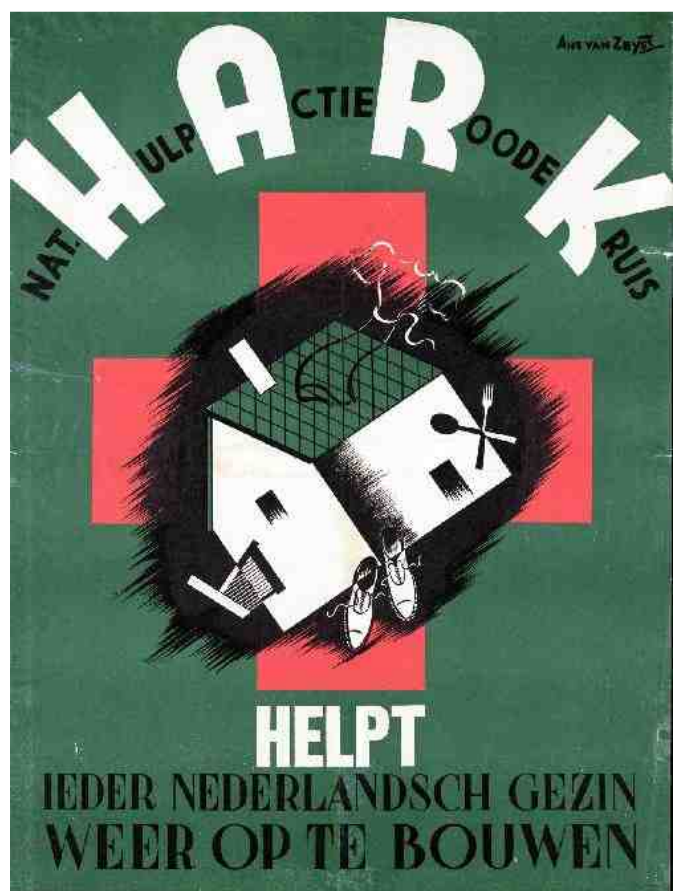
naast de bongerd had vader zijn fiets verstopt. Vader was bang, dat zijn fiets gevorderd zou worden. Op een dag wilden de Duitsers hun laarzen gerepareerd hebben. Vader had de Duitsers laten beloven, dat zij zijn fiets uit het maïs zouden ophalen en op een veilige plek zouden brengen in ruil voor de reparatie van de soldatenlaarzen. En zo geschiedde.

Terug naar ouderlijk huis in Groessen

Kort na de bevrijding in mei 1945 kon de familie Derksen weer huiswaarts keren. Bij thuiskomst bleek het huis bijna helemaal leeggehaald, alles was vies en vuil en er was geen ruit meer heel. De wind had vrij spel in de woning.

Bij tuinders werden eenruiters opgehaald; die werden versneden en in de raamspanningen gezet.

Vóór de evacuatie waren er veel spullen in kisten onder de grond en in kelders verstopt. Deze spullen werden weer opgezocht, maar helaas waren er veel spullen door het vocht niet meer bruikbaar.

H.A.R.K. Nationale Hulpactie Rode Kruis mei 1945

In de H.A.R.K. (nationale hulpactie Rode Kruis)

bij de kapelaan in oude school konden de Groessenaren gratis wat huisraad en keukengerei uitzoeken.

Alles kwam langzaam en moeizaam weer op gang.

In 1950 heeft vader Willem een lap grond achter het huis verkocht aan de gemeente Duiven. Daarop heeft de gemeente de grond gebruikt voor woningbouw aan de Kampstraat. Later heeft Willem weer een perceeltje voor zijn eigen woning moeten terugkopen van de gemeente....Had hij dat maar eerder geweten.... Achteraf had hij het financieel eigenlijk anders moeten aanpakken....

Na de lagere school meteen een vak leren....

Na de Lagere School was het gebruikelijk om meteen van school te gaan en een vak te gaan leren bij een ambachtsman. Theet wilde graag het vak van schoenmaker leren. Hij werd leerjongen bij schoenmaker Luisling (nu sportwinkel) in Zevenaar. In de avonduren ging hij naar de avondschool van de ambachtsschool aan de Boulevard Heuvelink in Arnhem. Daar leerde hij o.a. over anatomie, materiaalkennis en maakwijzen. Hij behaalde daar zijn vakdiploma.

Later ging hij in de leer als leerjongen bij orthopedisch schoenmaker Brandts in Arnhem.

In de avonduren behaalde hij ook zijn middenstandsdiploma en zijn winkeliersdiploma.

Voor het Middenstandsdiploma kreeg hij met nog twee meisjes les aan huis van twee Groessense onderwijzers, meester Lunenburg en meester Biggelaar. De schoolmeesters hadden zich er toch op verkeken en hielden het er na drie maanden voor gezien. Na drie maanden ging Theet alsnog naar Didam om daar wel hun diploma te gaan behalen.

In militaire dienst

In 1953/1954 moest Theet helaas in militaire dienst. Hij kon geen gebruik maken van de broederdienst, want er waren nog geen drie jongens uit zijn gezin in dienst geweest. In eerste instantie werd hij meteen als schoenmaker ingezet. Maar kort daarvoor was die functie opgeheven. Zo werd handige Theet ingezet voor allerlei klusjes, waarmee hij erg geboft heeft in zijn diensttijd.

In die tijd kon je tijdens militaire dienst gratis je rijbewijs halen. Theet maakte geen gebruik van

die mogelijkheid. Theet: "Ik had toen nooit kunnen bevroeden, dat ik me ooit een auto kon aanschaffen. Een brommer was het hoogst bereikbare". Dus Theet liet die kans voorbijgaan. Later heeft hij zijn rijbewijs alsnog gehaald en nu rijdt hij nog steeds in zijn eigen auto rond.

De slijpmachine staat nog steeds in de werkplaats.

De lijmpers staat nog steeds in de werkplaats

Theet in de schoenmakerij

Na zijn dienstdienst ging Theet bij zijn vader in de schoenmakerij werken. Zijn oudste broer Jan die tot dan toe zijn vader hielp, vertrok naar de Spoorstraat in Didam en kwam daar in betrekking als hulp in de schoenmakerij; later is Jan daar zijn eigen schoenwinkel met reparatie begonnen. Vader Willem heeft het vakmanschap stap voor stap doorgegeven aan zijn zoon Theet.

De Singer stikmachine heeft Theet nog steeds.

Eerste radio

Theet: "Ik weet nog, dat mijn vader de eerste radio kocht. In onze bongerd groeiden heerlijke zoete suikerperen. Die peren waren veel geld waard. Er hingen er meer dan genoeg voor ons gezin. Alles wat over was, werd naar de veiling in Zevenaar gebracht. Die peren brachten veel geld op. Van de opbrengst werd de eerste radio gekocht. Heel bijzonder. Trouwens.... er werd van alles en nog wat naar de veiling gebracht. Theet fokte samen met zijn broers konijnen. In een kistje met bovenop wat gaas, deze werden deze beestjes dan ook geveild. Frans Bloemberg reed met zijn paard en wagen naar de veiling en nam ook de veilingwaar van de familie Derksen mee.

Deze radio staat momenteel in de Derksen schoenwinkel ter decoratie.

De allereerste radio van de familie Derksen staat in de winkel te pronken.

Het voormalige winkelpand aan de Groessense Dorpsstraat uit de vorige eeuw.

In 1961 trouwt Theet met Riek Roordink

Na een paar verloovingsjaren trouwde Theet in 1961 met de Groessense tuindersdochter Riek Roordink.

Theet nam tegelijkertijd de schoenwinkel annex schoenenreparatie van zijn vader over.

Vader Willem maakte plaats ging in een eigen huis in de Kampstraat wonen

Riek stond in de winkel, Theet deed de reparaties achter in de werkplaats.

Het gezin kreeg drie dochters en een zoon. Het was een prachtig gezin. Ze beleefden mooie jaren....

In 1959 was Theet met Riek het koningspaar van de schutterij.

Winkel in Duiven

In 1978 is Theet een tweede winkel in Duiven begonnen. De winkel in Groessen liep minder, ook door de vergrijzing. Theet dacht; "Laat ik een

winkel in Duiven beginnen, voordat een ander mij voor is!”

Het voormalige winkelpand aan de Pastoriestraat in Duiven

Twee winkels runnen was een pittige klus. Theet besteedde al wat schoenreparatiewerk uit. Vader Willem bleef nog steeds wat schoenreparaties uitvoeren achter in de werkplaats tot aan zijn dood in 1988.

Theet hoefde gelukkig niet de pad op om schoenen in te kopen.

De vertegenwoordigers kwamen bij Theet aan huis met koffers vol monsters. De schoenen wer-

Theets eigen kunstwerk: De levensboom van zijn eigen gezin: vrouw, kinderen en kleinkinderen.

den toentertijd vooral in Brabant gemaakt. (Nu moeten zijn dochters zelf naar de beurs in Nieuwegein om de schoenen in te kopen, die dan in het verre buitenland gefabriceerd worden.)

In de zomer van 1981 sloeg het noodlot toe.

Tijdens de zomervakantie in de Eiffel is zoon Willy op 17 jarige leeftijd bij het water overleden; een verschrikkelijk drama, dat nu nog steeds pijn doet. Het is een dieptepunt in Theets leven.

Door de hechte band met zijn dochters en vrouw heeft Theet zijn verschrikkelijke verdriet kunnen delen. Gelukkig heeft Theet nog steeds een goede band met zijn dochters.

In 1990 werd de schoenwinkel in Groessen na een uitverkoop gesloten.

Lid van het zangkoor.

Na zijn militaire diensttijd werd Theet lid van het kerkkoor, het herenkoor. Omdat hij zo dichtbij de kerk woonde, werd hij vaak gevraagd bij trouwen en rouwdiensten. Dit jaar viert hij zijn 65 jaar lidmaatschap in november 2019 tijdens het Sint Ceciliafeest. Hij is trots op zijn oorkondes van de Gregoriusvereniging vanwege zijn langdurig lidmaatschap. Hij geniet nu nog steeds wekelijks van de zangrepetitie.

Dat de Groessense kerk nu op de nominatie staat om gesloten te worden, doet hem pijn. De kerk hoort zo bij Groessen. Theet hoopt op een mooie oplossing, zodat de kerk behouden kan blijven.

Theet weet nu nog de namen op te noemen van de beste schoenmerken van vroeger. Bijvoorbeeld : Robinson voor vader en zoon.

Pensioen en houtsculpturen

In 1998 heeft op zijn 65ste de winkel overgedaan aan zijn twee dochters Irma en Brigitte.

Theet houdt zijn dochters altijd voor: "Doe je best, wees dienstbaar, geef goede service, geef eerlijk advies, zet door en help de klanten, zoals jij zelf geholpen zou willen worden en verkoop kwaliteitsschoenen".

Dat nu zijn dochters in dit jaar met Derksen schoenmode op de tweede plek zijn geëindigd bij de verkiezing van de beste schoenwinkel van Nederland, stemt hem héél trots.

Trotse Theet met het verzoek voor de nominatie voor de beste schoenwinkel van Nederland.

Theet heeft altijd al belangstelling gehad om decoraties te maken. Hij vond etaleren leuk. Hij besteedde het etaleren niet uit. In zijn Duivense schoenenwinkel ontwierp en maakte hij zelf zijn decoraties. Hij had de kunst een beetje af gekeken van Duivense houtkunstenaars.

Na zijn hartinfarct in 1998 beseftte hij, dat hij zich echt aan zijn hobby's moest gaan weiden. Hij had nu tijd om iets met zijn kunstzinnige belangstelling te doen. Hij werd deelnemer bij de Duivense Kunstkring. Eerst een cursus schilderen gedaan, maar al gauw raakte hij bezeten van houtsculpturen.

Hij heeft al heel wat sculpturen gemaakt. Hij heeft nog steeds les. Theet: "De cursisten helpen elkaar

en het is heel gezellig. Zo lang ik mijn handen nog kan gebruiken, ga ik hiermee door".

In veel van zijn beelden is het thema liefde duidelijk aanwezig; liefde voor zijn vrouw en de liefde voor zijn kinderen. De natuur is ook vaak een thema in zijn werk. Veel van zijn werken staan uitgestald in zijn vroegere winkel aan de Dorpsstraat in Groessen.

Het stelt hem wel teleur, dat hij weinig werken verkoopt....

Theet raadt iedereen aan een hobby te zoeken; het geeft rust, voldoening, het leidt af en geeft ontspanning, net als sporten.

Ten slotte

In 2007 begon zijn vrouw Riek gezondheidsklachten te krijgen. Tot groot verdriet van Theet werden de klachten steeds ernstiger. Uiteindelijk kwam ze in het verpleegtehuis Jachthuis in Velp terecht, waar ze in 2017 is overleden. "Dit waren geen leuke tijden", verwoordde Theet. Hij heeft ter herinnering een prachtig beeld gemaakt voor Riek, getiteld "Samenzijn". Het verbeeldt een liefdespaar. Het beeld staat nog steeds in het Jachthuis. Theet heeft ook zelf de prachtige serpentinstenen grafsteen voor zijn lieve Riek gemaakt.

Theet: "En zo gaat het leven verder en probeer ik er weer wat van te maken, maar vergeten doe ik het verlies vast niet. Dit blijft spelen mijn leven lang".

Hij geniet van de goede band met zijn dochters, kleinkinderen en met zijn nieuwe kennis, die hij sinds kort weer heeft.

Achter het huis is de werkplaats met de reparatiemachines nog compleet intact. Heel soms doet hij nog een schoenreparatieklusje voor zijn dochters, repareren kan hij nu nog als de beste van allemaal, maar houdt het in herinnering. Niets moet meer!!

"En zo woon ik nog steeds op mijn geboortestek aan de Dorpsstraat in Groessen", aldus Theet.

Groessen, september 2019,
Agnes van Beurden, Carel Smits

Excursie HKDGL aan de historische kelders in Arnhem

Bestuur en vrijwilligers bezochten de Historische kelders van Arnhem.

Donderdagmiddag 4 juli om 14 uur verzamelde het gezelschap zich in de Oude Oeverstraat in Arnhem. Daar werden we ontvangen door Jan Storms van het Gilde Stadswandeling Arnhem. Jan gaf in zijn inleiding een beeld van de 90 minuten durende rondleiding.

De route ging van de Oude Oeverstraat via de Rijnstraat, Kortestraat en weer terug in de Oude Oeverstraat.

Bij de afslag Oude Oeverstraat en Rijnstraat vertelt Jan over de in beeld staande Rijnpoort. Door die poort keek je vroeger op de haven. Daar kwam vroeger de handel vanaf de schepen de stad binnen. Nu liggen daar de blauwe golven en die mogen zo verteld Jan gelukkig blijven van de Gemeente Arnhem.

In de Rijnstraat vertelt hij over het pand Rijnstraat 71 (vh St. Peters Gasthuis) waar De Driegasthuizen Groep sinds 2015 haar klantcontactcentrum heeft gevestigd

Historie:

Het Sint Petersgasthuis werd rond 1354 gebouwd aan de Rijnstraat als woon- en munthuis, in opdracht van Henrick Munterszoon.

In 1407 werd het in gebruik genomen als gasthuis, een 'opvanghuis' voor zieken en ouderen. De functie als gasthuis was door Johan Wolterszoon van Arnhem (sinds 1380 eigenaar van het pand) opgenomen in zijn testament: het moest voor "eeuwig" een gasthuis blijven. Johan was vicaris, plaatsvervanger van de bisschop van Utrecht in Arnhem en behoorde als kanunnik (monnik) tot de lokale gemeenschap. In 1401 overleed hij en vond er een vierjarige verbouwing plaats. Het pand werd als gasthuis ingewijd door

de wijbisschop van Utrecht en kwam ter eer aan Petrus, de beschermheilige van de Pieterskerk in Utrecht waar Johan tijdens zijn leven aan verbonden was. In de loop der jaren werden nog enkele aangrenzende panden gekocht. Naast de functie als gasthuis was er ook een kerk en rentmeesterwoning in gevestigd. In de 16^e eeuw werd de functie van de panden als gasthuis gestopt. Het gasthuis kreeg een andere functie, waaronder opslagplaats van wijn voor hertog Karel van Gelre. In de loop van de tijd raakte het pand in verval, werd gerestaureerd en werd er een wijnhandel in gevestigd. In 1890 kwam er een speciaalzaak in antieke meubels in.

Het (voormalige) Sint Peters Gasthuis (rechts van het blauwe pand) is één van de oudste, nog bewaarde, panden in Arnhem. De bakstenen gevel heeft uitgekraagde hangtorentjes en een boogfries onder de geveltop. Boven op de topgevel staat een standbeeld van St. Petrus. Dit tufstenen beeld, van de hand van E. baron Speyart van Woerden, dateert van na de Tweede Wereldoorlog.

Het pand is een fraai voorbeeld van middeleeuwse kasteelarchitectuur met traptorens en weergangen boven de zijgevels.

Opvallend is dat het trapportaal naar de kelder midden in de voorgevel is aangebracht.

Vanaf de achterzijde van het pand (Oude Oeverstraat) is de, tegen de rechterzijmuur staande, fraaie vierkante traptoren het best te zien.

De toren met trapgevel een klokkenverdieping verbindt de verschillende etages van het gebouw met elkaar. De klok riep vroeger de gelovigen op ter kerke in de gasthuiskapel te gaan en luidde bij feestelijke gebeurtenissen.

De voorgevel heeft bovendien twee arkeltorens (hoektorentjes ter versiering). Dit alles (toren, weergangen, arkeltorens) om de toenemende macht en de rijkdom van de burgers t.o.v. de edelen te laten zien.

Het gebouw bestond uit een grote voorzaal en een achterzaal. De volledige onderkeldering is via het project 'historische stadskelders' te bezichtigen. De twee verdiepingen rusten op balkenzolderingen, waarvan de tweede wordt afgedekt door een grote middeleeuwse eikenhouten kap. In de vroegere hal zijn onder de karbelen beeldhouwde kraagstenen te zien.

In 1897 werd bij graafwerk aan de voormalige Rijnpoort in de buurt van het Sint Petersgasthuis een fraaie beeldhouwde kop van de apostel Petrus gevonden. De zandstenen kop dateert uit 1410. In kunsthistorische zin heeft de sculptuur verwantschap (expressiviteit, haarbehandeling) met beelden van de zogeheten Darsow-Meester uit de Duitse stad Lübeck.

Gezien de afmetingen van de kop moet het beeld zo'n anderhalve meter hoog zijn geweest. Oorspronkelijk stond het wellicht in of voor de kapel van het gasthuis en is waarschijnlijk ten prooi gevallen aan de beeldenstorm van 1579 in Arnhem.

De volledige onderkeldering is via het project 'historische stadskelders' te bezichtigen. Dit gaan wij met onze gids Jan Storms dan ook

nog doen.

Maar eerst gaan we verder door de Rijnstraat en verteld Jan nog meer over historische panden waar nu voor veelal winkels in zijn gevestigd. Het verloop is wel groot is zijn constatering.

We slaan rechts af de Korte straat in. Daar is in een fraai historisch pand o.a. Masteropleiding ARTEZ gevestigd. Aan de overzijde zijn ook nog prachtige voorgevels behouden gebleven van de moderniseringsdrang van de winkelpanden.

We lopen de Kortestraat uit en komen op het Bartokpark waar een enorm roze Feestaardvarken ligt, een kunstwerk van Florentijn Hofman.

Dit aardvarken is een cadeau van de "Koninklijke Burgers Zoo" aan de stad ter gelegenheid van hun 100-jarig bestaan in 2013. Kinderen spelen er eindeloos op en om.

Aan het Bartokplein staat ook het pand Rozet, het adres voor Taal, Kunst en Erfgoed.

Rozet is sinds 2013 het onderkomen voor de Bibliotheek, het Kunstbedrijf, de Volksuniversiteit en het Erfgoedcentrum (voorheen Historisch Museum Arnhem). Het is gratis te bezoeken.

Het gebouw is van het architecten duo Neutelings Riedijk, bekend van het Instituut voor Beeld en Geluid, het MAS in Antwerpen, Eemhuis Amersfoort en het Stadhuis van Deventer.

Wij lopen de Oude oeverstraat weer in waar Jan Storms zijn verhaal doet over de kelders die hier vanuit de Rijnstraat onder de panden en de Oeverstraat door tot onder het pand van Rozet lopen. Er is een doorzichtige plaat in de weg aangebracht waardoor je in de gang kunt kijken die onderdeel is van de kelderverbindingen eronder.

De oorspronkelijke functie van de kelders als opslagruimtes voor de handelshuizen kwam in verval.

Onder veel panden in de oude binnenstad bevinden zich Historische Kelders. Jarenlang lagen deze eeuwenoude kelders ongebruikt onder de grond. Door veranderingen in de tijd raakten ze verwaarloosd en werden ook wel als afval stortplaatsen gebruikt.

In de Rijnstraat heeft de gemeente in de jaren negentig 36 kelders verworven en deze met elkaar verbonden. De kelders zijn in oude glorie gerestaureerd en eind 2001 voor het publiek opengesteld. De ingang van de kelders bevindt zich in de Oude Oeverstraat 5.

Daar gaan we ondergronds en verteld Jan over de historie ervan.

Terwijl de middeleeuwse huizen grondig zijn verbouwd, hebben de kelders meestal hun oorspronkelijke vorm behouden.

Bij de restauratie en opgravingen zijn er diverse voorwerpen boven gekomen die zijn uitgesteld in vitrines.

Er worden festiviteiten gehouden als: recepties, feesten, in december huist de Sint er en er zijn restaurants.

Al met al is het zeer de moeite waard de kelders te bezichtigen en de historische bouwstijlen te

bewonderen.

We eindigen de rondgang onder Rozet waar we door iemand "bevrijd" worden en tot dat pand kunnen toetreden. Daar vertelt Jan over de functie van Rozet en leidt ons langs een deel van de uitstallingen van kunst en literatuur.

We kijken terug op een zeer geslaagde excursie en danken Jan Storms voor zijn prachtige rondleiding.

Jo Schepers, Duiven

Zoekplaatje

We hebben op de vraag in het vorige nummer over de namen van de bewoners van de Droo op de foto bij het uitstapje naar Schiphol een fantastische respons ontvangen. Nog maar een (1) naam is niet bekend geworden. Het gaat om de middelste man nr. 23 op foto in vorig nummer (zie uitsnede).

Wij willen bijzonder bedanken als melders van de namen: Gerda Terheerdt-Roelofs, Jose Thuss - v.d. Boom en Annie Bisseling-Derksen.

Hierbij de al bekend geworden namen.

1 Jo Peters - van Diek	20 Mw. Roelofs - Staring	39 Mw. Jansen - Staring
2 Riet Lenting - van Gellecom	21 Annie Roelofs - Willemsem	40 Bernard Kolks
3 Tonnie Lenting	22 Hent Roelofs	41 Hent van Hummel
4 Ria Reuling	23 ?????	42 Mw. Kolks
5 Annie Reuling	24 Drikus Nijland	43 Mientje van Wolven
6 Harrie Roelofs	25 Annie Nijland	44 Herman Otten
7 Daatje Roelofs - Goossens	26 Annie van de Boom	45 Mw. Van Beersum
8 Leida van Beersum	27 Mw. Nijland (vrouw van Drikus)	46 Wim Peters
9 Jan Jansen	28 Door Nijland	
10 Gerard van Diek	29 Beth van Diek	
11 Dhr. Van Rijswijk	30 Truus van de Boom	
12 Truus van Beersum	31 Mw. Van Laak	
13 Piet Roelofs	32 Hent Otten	
14 Theet van Beersum	33 Willem van Laak	
15 Jo Reuling	34 Niek Goossens	
16 Gerrit van de Boom	35 Mw. Elshof Driessen	
17 Dora van de Boom - Jacobs	36 Mientje Goossensn - Roelofs	
18 Gerrit Roelofs	37 Piet Driessen (chauffeur)	
19 Oma Roelofs (moeder van Gerrit)	38 Hennes Jansen	

Nogmaals dank namens de Historische Kring, vrijwilliger Jo Schepers

Dialectverlies (lezing Liemers dialect 27-03-2019)

Deze lezing wil enige duidelijkheid scheppen over wat er onder 'taal' en 'dialect' verstaan dient te worden, hoe het proces naar één land en één taal verliep en wat heden ten dagen daarvan de gevolgen zijn voor de taal van onze streek.

In den beginne was het woord niet geregeld. Op de kaart van het latere Nederland is het rond het jaar nul nog behoorlijk mensen-leeg. Hoe de rondtrekkende groepen mensen met elkaar communiceerden, weten we niet.

Maar wel werd de noodzaak om zich met anderen te verstaan met de tijd groter. De mensen en hun taal pasten zich aan elkaar aan. Eerst in een kleine regio, later steeds groter, totdat we in de 19^e eeuw bij het ontstaan van de nationale staten ook de taal 'regelden'.

Taal versus dialect

De begrippen 'taal' en 'dialect' suggereren een verschil dat er volgens taalkundigen in feite niet is.

Ook dialecten moeten als volwaardige taal-systemen worden beschouwd en hebben dus alle kenmerken van een natuurlijke taal. Dialecten weerspiegelen meer nog dan de standaardtaal de taalhistorie. Ieder heeft haar/zijn eigen bewuste of onbewuste mixture van woorden en uitdrukkingen. Afhankelijk van welke criteria gebruikt worden, ontstaan er telkens weer andere taalclusters. De vraag naar het aantal dialecten in Nederland is dus niet te beantwoorden. Het begrip streektaal is daarbij bedoeld als neutrale overkoepelende term voor een groep van lokale taalvariëteiten met deels gemeenschappelijke en deels onderling verschillende kenmerken. De Russische taalwetenschapper Max Weinreich formuleerde in 1945 in het Jiddish volgende bondige definitie van een taal: „a schprach is a dialekt mit an armej un flot“ (een taal is een leger met een vloot). In elk geval voor de scheiding tussen het Nederlands en Duits taalgebied lijkt dit op te gaan.

Over de term 'dialect' dient opgemerkt te worden dat het van Griekse oorsprong is. Het woord διάλεκτος (diálektos) betekent: wijze van spreken, accent, gesprek. Als synoniem wordt wel het woord 'plat' gebruikt, door zowel dialect-sprekers als door sprekers van de standaardtaal soms in negatieve zin. Het woord 'plat' in de betekenis van 'vlak' is afkomstig uit het Oud-Frans en wordt in het Nederlands al in de 15^e eeuw gebruikt in de zin van 'vertrouwd, verstaanbaar, eenvoudig'. De Delftse bijbel van 1477, het eerste gedrukte Nederlandstalige boek,

werd "met groter naersticheyt overgeset ende gheprent in goede platten duytsche". De term Duits/Diets (Engels: Dutch) dus als de taal van het volk. Dat volk sprak de volkstaal en de adel vanaf de 13^e eeuw het Frans. Kooplieden leerden ook Frans. Monnikken en scholieren Latijn. De werktal van de Hanze was al het Duits/Diets (preciezer gezegd het Middelnederduits). Het werd gesproken van Noord-Frankrijk tot Petersburg.

Een mooi voorbeeld is het weerbericht van de Duisburgse kapelaan Johan Wassenberch uit 1517:

"In den selven jair op den XVden dach yn den Aprijl, ende was doe des goededsdachs nae Paischen van den goededsdach op den donredach yn der nacht, wastz soe kalt, dat alle vruchten van allen boemen, van eyckelen, van noethen, van kyrssen, van proemen, van appelen etc. neyt uytgescheyden vervroren ende verdorven, want sy stoenden yn oeren voellen blomen. Item alle die vynstocken vervroren ende verdorven, off sy verbrant gewest weren. Ende dair geschach groeten verderflicke schade."

Eerste pagina van het bijbelboek Genesis van de Delftse bijbel uit 1477 (Bron: www.bijbelsdigitaal.nl/view/?bible=db1477)

Standaardtaal

De roep om een geschreven taal klinkt luider juist tijdens de onafhankelijkheidsstrijd in de 16^e

en 17^e eeuw. De in 1587 in Keulen geboren Joost van den Vondel formuleerde 1650 de norm als volgt: "De taal die men zowel aan het stadhoudelijk hof en in de Statenvergadering in Den Haag als onder de kooplieden-regenten van metropool Amsterdam hoort, dient de regel voor beschaafd taalgebruik te zijn." Het voorbeeld van de Franse republiek (en trouwens ook dat van het moderne Turkije en Indonesië) laat zien, hoever de standaardisatie ingrijpt in het leven van mensen: Rond 1800 was het Frans maar in 15 van de 83 departementen de voertaal. Er waren 30 regionale talen. De revolutionairen wilden echter een *grande nation* met één taal!

De standaardisatie van de taal kent vier stadia: Eerst selecteert de elite een specifieke variëteit/streektaal als voertaal. Dan wordt die door de taalkundigen gecodificeerd. Ze schrijven grammatica's en woordenboeken, ontwikkelen schrijfnormen en een vaste spelling. Schrijvers dichten vervolgens in die taal. De eerste officiële Nederlandstalige Bijbelvertaling uit 1637 was daarin een cruciale stap. De standaardtaal wordt de norm voor onderwijs, kerk, overheid. Tenslotte: De bevolking accepteert de standaardtaal als norm en geeft ofwel de moedertaal /het dialect op of wordt tweetalig.

Taal is meer nog dan religie, cultuur of landschap een onderscheidend element bij de natievorming. Het heeft een sterke symbolische, groeps-bevestigende werking. Dit wordt bevestigd door het recente rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) „Denkend aan Nederland. Een onderzoek naar wat Nederland voor de Nederlanders betekent." Het stelt dat mensen vooral culturele kenmerken als typerend voor Nederland benoemen en daarbij staat de Nederlandse taal op de eerste plaats. "Taal is het meest intieme wat we hebben", zei Philip Freriks bij het nationaal dictee in 2018. Door het onderwijs en in de 20^e eeuw vooral ook de media is het Nederlands als spreek- en schrijftaal tot in alle hoeken van het land doorgedrongen. De moedertaal van de allermeeeste Nederlanders is daarmee meer het lokale dialect.

Taalverandering

Wie taal zegt, zegt taalverandering. De Nederlandse klanken ontwikkelen zich. Denk aan de 'ei', die steeds vaker een 'ai' wordt. Of denk aan de in onze streken vlakke uitspraak van de klinkers, die onder invloed van de randstad steeds vaker tot een tweeklank wordt ('o' wordt -om met een dialectwoord te spreken- 'ow'). Er zijn veranderingen op het gebied van de grammatica en de

woordenschat. Gecompliceerde vormen worden versimpeld. Nieuwe woorden, vaak Engelse, raken ingeburgerd, vervangen soms als minder sexy ervaren eigen woorden. Oude woorden, bijvoorbeeld die kenmerkend waren voor een agrarische samenleving, verdwijnen. Taalverandering vaststellen is moeilijk, omdat je een verandering pas merkt als deze al achter de rug is. Meestal is taalverandering een geleidelijk proces dat zich voltrekt buiten het bewustzijn van de taalgebruikers. Door velen wordt erover gemopperd. Men is van mening dat het niet goed gaat met de Nederlandse taal. Taalkundigen vellen hierover geen oordeel. Zij registreren slechts. Ze beschouwen die veranderingen over het algemeen als normale ontwikkelingen: alle levende talen veranderen in de loop van de tijd, want als communicatiemiddel gaat de taal mee met de veranderende behoeftes van de gebruikers.

Hoe staat 't met de veranderingen in de niet gestandaardiseerde taal? "Het dialect is," aldus taalkundige Roland Willemyns, "nu bezig zijn laatste burcht, het privé domein, in snel tempo te verliezen, omdat al maar minder jongeren het nog gebruiken, zelfs in meer landelijke gebieden. Overal wordt dialectgebruik meer en meer sociaal gedetermineerd, ook daar waar de dialectkennis dat nog niet is. De conclusie is dat op grond van dit alles het aantal en de soort functies die het dialect vervult, c.q. vervullen kan, steeds geringer wordt, met als neveneffect, dat de nog voorkomende dialecten, door het afnemende gebruik, tot op zekere hoogte atrofiëren. "Willemyns noemt als oorzaken de nivellering van de gebruikte talen door bevolkingsvermenging, sociale stijging (dialect in de lagere sociale groepen), de standaardtaal dringt van openbare ruimte (m.n. ook de media) de privéruimte binnen. Het dialectverlies geschiedt zowel ten gunste van de standaardtaal als van het zogenoemde regiolect als een soort tussentaal: Nederlands met een dialectsausje. Regiolect is geen soort dialect, maar wordt als variant van de standaardtaal beschouwd. Het maakt de spreker herkenbaar als afkomstig uit een bepaalde regio. Een Brabander is duidelijk van een Grunninger te onderscheiden. Dat zijn niet alleen een set van typische woorden uit een grotere regio, maar vooral ook de klankleur en de uitspraak. Wie 'goed gaon' als afscheidsgroet gebruikt en de uitgang -n van woorden uitspreekt in plaats van die in te slikken, kan tot het Nedersaksisch taalgebied ten noorden van de Oude IJssel gerekend worden. Het betekent wel dat dialectverlies minder opvalt als klanken blijven, terwijl woorden weg zijn.

Wie vroeger in het dialect opgegroeid is en dat nu niet meer spreekt, zal merken dat men veel typische dialectwoorden niet meer kan hanteren, zodra men zich toch weer in het dialect wil uitdrukken. Voorbeelden daarvoor zijn woorden als 'duk' ('vaak'), 'köts' ('onlangs') en 'naeve' ('naast').

Die staan zo ver van het standaard-Nederlandse variant af dat ze uit het mentale lexicon verdwenen zijn. Woorden als 'gaon' en 'kieke' blijven door hun nabijheid tot de standaardtaal. De afwijkende stamklinkers drukken de dialectkleur uit. Onderzoek lijkt aan te tonen dat mensen taal vergeten in omgekeerde volgorde dan hoe ze die leren. Typische elementen van de uitspraak blijven langer bestaan. Voorbeeld daarvan is de lengte van de klinkers. Die zijn in 't Oost-Nederlands langer (20-25%) dan in de standaardtaal: doen > doe:n. Bovendien worden klinkers niet als tweeklanken uitgesproken, maar blijven op één toonhoogte: 'grooooot' i.p.v. Holland 'grou-wt'.

Dialectrenaissance?

Omdat, als hierboven gememoreerd, taal centraal staat bij de identiteit van mensen, betekent dialectverlies ook cultuurverandering. Het is een bekend verschijnsel dat iets pas aandacht en waarde krijgt, als het verloren is. Terwijl het dialect als omgangstaal verloren gaat, neemt de belangstelling voor streektaalen en dialecten toe. Dialect krijgt een plek in cultuuruitingen. We beleven in die zin een 'dialectrenaissance'. Dat geldt overigens voor heel Europa. In Duitsland is er al erg lang belangstelling en waardering voor de eigen taalvormen van allerlei landstreken, maar zelfs in Frankrijk, dat een lange centralistische traditie kent, ook op taalkundig gebied, verschijnen steeds meer boeken en tijdschriften in en over de verschillende dialecten. Waar komt die belangstelling vandaan? Helemaal zeker weet je zoiets nooit, maar voor de hand ligt de gedachte dat naarmate Europa en de wereld steeds kleiner en eenvormiger worden, mensen een sterkere behoefte krijgen om hun eigen identiteit te vinden. Het dialect helpt daarbij. Het opmerkelijke is dat het soort mensen dat zich met dialect bezighoudt, verandert. Het gaat steeds meer om goedopgeleide mensen die uitstekend Nederlands spreken, maar die het dialect gebruiken voor culturele dingen: popliedjes zingen, carnavalsteksten, kerkdiensten in het plat houden of gedichten te schrijven. Dat zijn veelal dingen die vóór de jaren 60 nauwelijks gedaan werden. De carnavalsverenigingen in onze regio

begonnen in de jaren 50 op te komen (1955 's-Heerenberg, 1959 Groessen, 1959 Zevenaar, 1973 Didam, 1977 Ulfth). We denken wat popmuziek betreft aan de opkomst van de Achterhoekse rockband Normaal sinds 1973 en recent aan die van de jeugdige Boetners in 2011. Deze laatste band hanteert een heel eigen mix van Nederlands, Nedersaksisch en Nederfrankisch dialect, waarbij de band met een lokaal dialect geheel verdwenen is.

Wat nu?

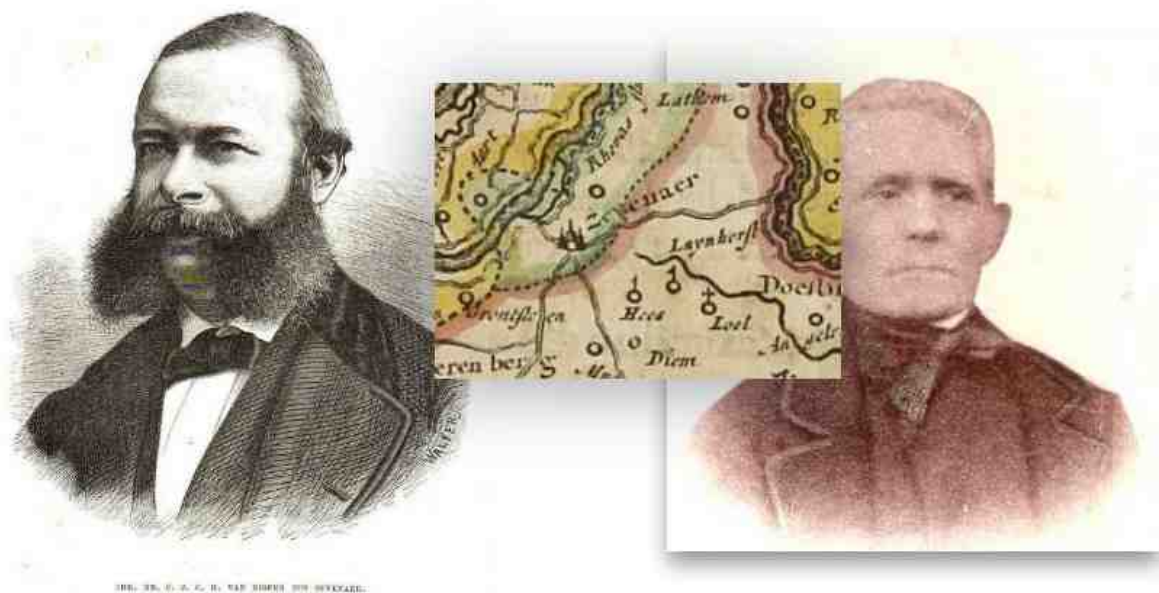
Volgens Herman Finkers in het NPO-programma 'Dat is andere taal' uit 2012, hoeven dialecten en streektaalen niet te verdwijnen, zolang ze maar worden doorgegeven aan volgende generaties. Voed kinderen gewoon tweetalig op: in het Nederlands én in dialect! Dat bevordert ook de ontwikkeling van het taalgevoel! Dat ook onderstreepte hoogleraar klassieke talen Wim Peters (Loo 1919 - Nijmegen 2005) in de Driepas in 1992: "Bewust gebruik van een dialect kan de vaardigheid in het officiële Nederlands bevorderen". Streekgenoten die zich in 2015 op facebook over deze kwestie uitlieten, meenden: "De kinders kriegten dat vaneiges wel met. (...) Vergaet ook nie dat 'n taal altied in bewaeging is. D'r komme ni-je worde bi-j ook in't dialect) en sommige worde en uitdrukkinge verdwieene. Is heel natuurelek en mo'we ons niet al te druk aover make. En leer de kinderen de taal, en dat mot toch ook thuis gebeure."

Is dat de oplossing? Onderzoek laat zien dat dialect geen zelf herstellend vermogen heeft. Als je er niet mee opgegroeid bent, wordt het nooit meer je moedertaal. We moeten constateren dat de oudergeneratie van de jaren zestig in haar drang omhoog op de sociale ladder en gesteund door overheid en school het eigen dialect vaarwel gezegd heeft. Men hechtte er aan dat er 'netjes' gesproken werd. Die breuk kan volgens de taalwetenschap niet hersteld worden. Bovendien is door de geografische mobiliteit de thuisbasis voor het dialect vaak vervallen. Voor wie de streek verlaat, heeft het dialect geen functie meer als alledaagse omgangstaal.

Blijven dus de "Herinneringen aan mijn moedertaal", om met een boektitel uit 1978 van de Brabantse filosoof Cornelis Verhoeven te spreken. Het dialect neemt zijn plaats in op de lijst van immaterieel erfgoed. De verhalen van vroeger bij de seniorenclub klinken soms nog wel in de oude moedertaal. En als etiket voor een lokaal festijn

De Liemers is historisch gezien een goed voorbeeld voor taalverandering. Opgedeeld in een Kleefs en een Gelders gebied was het tot 1817 officieel ook taalkundig gescheiden. In het Brandenburgs-Pruisische Kleef domineerde het Hoogduits. In het Nederlandse-Gelderse het toen nog zo genoemde Nederduitsch. Naar dit overgangsgebied tussen Nederlands en Duits is onderzoek gedaan door de Kevelaerse dialectoloog Georg Cornelissen. Hij onderzocht de taal van de documenten in de grensregio en laat zien hoe de Pruisen na het herstel van het ancien regime in het Rijnland na 1815 de teugels aanhaalde en het Nederlands in school en op de kansel verbood. Dat gold eveneens voor Oost-Friesland en de regio Lingen-Bad Bentheim, waar de (Nederlandse) gereformeerde kerk veel aanhang had. Terwijl de Pruisen wel een tolerante taalpolitiek had t.o.v. bijv. Polen, Tsjechen, Sorben en Litouwers, was dat niet het geval voor de Nederlandssprekenden. Het Nederrijnland was klein en het Nederlands werd niet als zelfstandige taal, maar als een Duits dialect gezien. De bevolking ervan werd derhalve niet als 'vreemden' gezien. De Pruisen wilden geen taalbarrière! Resten van de ooit gemeenschappelijke taal vindt men nu nog in bijvoorbeeld veldnamen. De vraag naar de "Duvendaalstraat" zal menig inwoner van Duiven doen denken, dat zij/hij iets gemist heeft. Maar de Duvendahlstraße bevindt zich in Emmerik en verwijst naar de boerenhofstede Duvendal in de Duive Maat, een drassig stukje land (dat is immers de betekenis van 'duve' of 'duwe') aan de Wild tussen Emmerik en 's-Heerenberg dat al in de 14^e eeuw genoemd wordt.

Een voorbeeld van taalverlies in omgekeerde zin is ook de naam 'Duiven' zelf. Daarvoor moeten we tweehonderd jaar terug naar de -uit Kleef afkomstige- Johann Wilhelm Koch, burgemeester van Duiven onder Frans, Pruisisch en Nederlands bestuur. Hij beseftte dat bij de overgang van Kleefs naar Nederlands bestuur de naam 'Duven' zo gespeld moest blijven worden dat de bewoners er zich in herkenden. Hij liet een 'i' toevoegen aan de 'u', zodat de langgerekte 'uu' bewaard bleef. Wat vergaten echter de Duivenaren in later eeuwen? De 'i' is -net als in Loil en Oisterbeek en dus ook net als in Huissen- een verlengingsteken! Met het verdwijnen van het dialect uit Duiven verdween de oorspronkelijke uitspraak van de eigen plaatsnaam. Een voorbeeld van het feit dat in die jaren klassenverschil in taalverschil tot uitdrukking kwam, vormen de twee foto's van twee mensen in het midden van de 19^e eeuw. Hier Jhr. Mr. C.J.C.H. (Carel) Van Nispen tot Sevenaer (Zevenaer 1824 - Arnhem 1884). Van hem is bekend dat hij vaak en lang en met grote overtuiging sprak als katholiek voorman in de Tweede Kamer. Een krachtig gebouwde man, zo is overgeleverd, met een doordringend basgeluid en met de nodige gebaren. Daarnaast Hendricus Ross (Zevenaer, 1842-1922), houtzager, net als zijn vader. Hoe zal Ross gestunteld hebben op het gemeentehuis voor het aanvragen van een vergunning voor zijn houtzagerij in Babberich?

ook mooi. Hier en op de bühne van de streek-
taalmuziek dient het dialect om verbondenheid
uit te drukken, niet meer op het schoolplein en
aan de kassa bij de supermarkt.

*Wie meer over dit onderwerp wil lezen, zij verwezen naar mijn
bijdragen in het Jaarboek voor Achterhoek en Liemers 2017
en in het in mei 2019 verschenen "De Liemers. Land van
grenzen tussen Rijn en Oude IJssel."*

Antoon Berentsen

Op zaoterdag in de teil.

Elke waek 't eigeste liedje.

Wie is der vandaag as eerste aan de beurt? Ikke, nietes ikke, da's nie waar, wel waar. Vas pandoer, iedere zaoterdagmiddag was 't 't eigeste liedje. 'n Gezin meh elf blage, had zo z'n eige perikele, zo ok bi-j ons. De huusvesting alleen al, meh z'n dartiene woonde wi-j in een niet al te groot huus, met mor drie slaopkamers. Mien zes bruurs sliepe meh z'n alle op de grótste kamer, twee tweepersoonsbedde en 'n stapelbed. Ik sliep meh twee zuskes op de kleinste kamer, naeve 't tweepersoonsbed kon nog net 'n kinderbedje staon, aan 't voe:tenend sting 'n sinesappelkisie wa'k eiges beplek hah met behangpepier um de schoolboeke in te doe:n. Gi-j kon der ow kont nauwlijks kere. Mien jongste zuske het heel lang bi-j mien olders op de kamer geslaope. Toen ze vier was ging de oldste 't huus uut en wier dah probleem vaneiges opgelos. Op de grond lei batum, van dah kouwe zeil. Elke waek, ik geleuf zelfs twee keer in de waek, moes ik baove zwabbere, de rolle stof vlaoge ow um de ore. Ik had ter gin haekel aan, integedeel, dah was veur mien de enige meugelekheid um 'n keertje allenneg te zin en dah buutte ik uut ok. De aovend teveure ha'k stiekem mien bibletheekboek meh naor baove genomme en elke keer a'k 'n kamer klaor hah, daok ik in 't boek. Soms was 't zó spannend da'k de tied glad vergat.

"Bu'j now nog nie klaor", bulderde der dan 'n stem van onder uut 't trappegat. "Ja, bijna", riep ik dan en gauw moffelde ik 't boek onder 't kopkusse en zwabberde vlug - vlug de letste kamer af. Meh zo'n trop blage was ter altied wel wat te belaeve, mor de badceremonie op zaoterdagmiddag spande toch wel de kroon.

Der was altied ru:zie wie der as eerste de teil in moech en ik praot now aover zo'n viefstig jaar geleje. Wi-j ginge één keer in de waek in de teil en wel op zaoterdagmiddag. Gi-j kreeg ok mor één keer in de waek schoon ondergrei, nao 't bad netuurlijk. (Zouwe ze toen gin las van remspore hebbe gehad?) Ik kan 't mien now nie meer veurstelle.

Effe terug na or de teil, dah was nl. 'n heel ritueel. Eers wier der 'n old gediën of 'n old vloerkleed aover de kokosmatte geleid, daor baovenop stinge twee veilingkiste van Veiling Zaender. Een supergrote zinke teil prijkte op de stevige kiste. 'n Uur van teveure hah mien moe:der al twee grote alleminium panne meh water op 't fenuus gezet. Want dah duurde minstens 'n uur veurdat dah water gläöjend heit was. Wi-j as blage, ik was op één nao de oldste, begonne dan te bekvechte, want a'j eers was ha'j bepaolde privileges. Nummer één begon meh schoon water, de inhoud van twee panne heit water hoog, en dah wier aangevuld met 'n emmer kold water netuurlek. 't Kwam nog niet ins tot de navel. De tied van 't aangenaam verpoze in 't heite water was kort, nao tien minute moes ie der al weer uut, want der stinge nog tien bruurkes of zuskes te wachte. Op 'n gegeve moment was mien moe:der 't zat, elke zaoterdag dah gemier en gemaauw wie eers moech. "Vandaag", zei ze, "is de oldste 't eers aan de beurt, volgende waek de tweede, dah was ik, en zo gaon wi-j de hele ri-j af en dan beginne wi-j weer van veur af aan.

Dah warkte, mor nao 'n poosje begon 't getouwtrek opni-j en meende veural mien bruurs dah ze toch ech disse keer aan de beurt ware. Ok daor wis mien moe:der raad met, zi-j hah gin kalender, gin agenda en ok gin digitaal apperaat noded. Nee, zi-j had 't gewoon opgeslage in eur kop wie der de veurege waek as eerste was gewes. De volgende van de ri-j kon zich uitkleje en gin genäöl. Mien moe:der was wat dah betref gebeurlek strant, gi-j kon eur niks wies make, mor daornaeve was ze toch ok 'n hele lie:ve moe:der.

Auteur: An Bloemberg

Gelezen door: Sjef van Groningen

Bron: <https://mijngelderland.nl/inhoud/specials/een-wagen-vol-verhalen/op-zaoterdag-in-de-teil>

Activiteiten

Op 4 juli jl. hebben we met de vrijwilligers het jaar afgesloten.

Met de vrijwilligers hebben we een rondleiding door de kelders in Arnhem gehad. Zie artikel elders in deze Driepas.

Duive te Gek

Helaas waren de weergoden ons dit jaar niet gunstig gezind. De organisatie heeft op vrijdag het (verstandige) besluit genomen om vanwege de weersvoorspelling het evenement af te lasten. Volgend jaar zijn we weer opnieuw van de partij.

Rabobank Clubkas Campagne

Ook dit jaar heeft de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo deelgenomen aan de jaarlijkse Rabobank Clubkas Campagne. We willen dan ook graag onze hartelijke dank uitspreken voor het stemmen op onze vereniging. Met 65 stemmen ontvangen we € 653,85 van de Rabobank Arnhem en Omstreken. Hier gaan we een mooie bestemming voor zoeken.

Oproep

Het ontwerp voor de Facebookpagina is klaar. We zijn nu nog op zoek naar een aantal vrijwilligers die het leuk vinden om ons te helpen bij het beheren van deze pagina.

Ledennieuws

De afgelopen maanden hebben we één nieuw lid mogen verwelkomen.

M. Huet, Duiven

Oproep kopij

Voor het vullen van de Driepas zijn we afhankelijk van kopij. Helaas komt de bodem van onze kopijportefeuille in het zicht.

Middels deze weg willen we de leden van de Historische Kring oproepen om verhalen, familiegeschiedenissen, eigen onderzoek naar boerderijen enz. met betrekking tot Duiven, Groessen en Loo in te sturen ter publicatie in de Driepas.

Misschien heeft u wel een speciale foto, bidprentje, of object waar een speciaal verhaal aan vast zit.

Heeft u zo'n verhaal, artikel of speciaal object neem dan contact met ons op of stuur uw bijdrage naar redactie@hkdgl.nl

Oproep

Bent u in het bezit van bidprentjes, geboortekaartjes, rouwkaarten, trouwkaarten enz. en wilt u deze met ons delen. Dan willen we deze graag digitaliseren u hoeft ze hiervoor niet blijvend af te staan scannen is voldoende.

Neemt u dan contact met ons op via secretariaat@hkdgl.nl.

Tip voor de feestdagen

Op 25 oktober jl. is het eerste Nijntje boek in het Liemers verschenen.

ONS VERLOREN HERTOOGDOM

Geschiedenis van Gelderland

René Arendsen / Danker Jan Oreel

Na de spannende serie van de Ridders van Gelre op omroep Gelderland is nu een stripboek uitgekomen over Ons verloren Hertogdom. Dit Hertogdom was groter dan de provincie Gelderland nu. Een deel behoort nu bij Duitsland en het stuk bij Roermond tot de provincie Limburg.

Maar hier liggen wel de wortels van het huidige Gelderland. Direct in het begin van het boek vindt u een duidelijk kaartje van de vier kwartieren: Arnhem, Zutphen, Nijmegen en Roermond. Op de volgende bladzijde staat de stamboom van de graven van Gelre, dat is handig als u in de loop van het verhaal de draad mocht kwijtraken.

Het voordeel van een stripboek is, dat je nu alle belangrijke figuren min of meer in levenden lijve ziet. Ook alle gebouwen, of ze er nu nog zijn of niet, staan op papier.

In 1418 sloten de steden en ridders een verbond. Ze besloten samen een nieuwe hertog te kiezen om daarna samen met hem het Hertogdom te besturen, zo ontstond het Gelders parlement. Gelre liep bestuurlijk voorop.

Gelre had een hertog, het gewest Holland maar een graaf. Toen Amsterdam nog een zompig moerasdorp was, bloeiden steden als Nijmegen, Zutphen en Tiel, het waren welvarende handelsplaatsen. Heel belangrijk waren de Hanzesteden waaronder Harderwijk, dat toen aan open water lag. In Gelre waren wel 15 Hanzesteden, meer dan in welk ander land ook. De handel bracht welvaart voor het gebied. In Gelre lagen ook veel kastelen. De graven met hun gevolg reisden veel rond en verbleven graag op Rosendaal, een van hun belangrijkste kastelen. De geschiedenis kent ook de nodige belangrijke vrouwen zoals Katharina van Kleef en Maria van Gelre en Gulik. De laatste liet een heel mooi gebedenboek na.

De middeleeuwse geschiedenis van Gelre komt tot leven in dit stripboek. Smullen voor jong en oud. Een must-read voor iedere trotse Gelderlander van 8 tot 80!

Ridders van Gelre, Ons verloren Hertogdom, is tot stand gekomen door een groot projectteam waaraan deelnamen: Stichting Cultuur en ErfgoedLab, Omroep Gelderland, Historischer Verein für Geldern und Umgegend e. V., Kloster Graefenthal, Geldersch Landschap en Kasteelen, Erve Eme, Erfgoed Gelderland, Musea Zutphen en de Sint Walburgiskerk. Het stripboek werd gratis verspreid onder alle scholen in de gebieden die ooit onder Gelre vielen, van de Bommelerwaard en Roermond tot de Achterhoek en de noordelijke Veluwe. Er is zelfs een Duitse vertaling voor onze oosterburen.

René Arendsen, tekst/ Danker Jan Oreel, tekeningen. *Ons verloren Hertogdom, geschiedenis van Gelderland*, Stichting Cultuur- en ErfgoedLab 2019. *Nelleke den Boer-Pinxter*

Het boek is te bestellen via <https://cultuurenerfgoedlab.nl/product/riddersvanigelre/>

Bron: "Oudheidkundige Kring Rheden-Rozendaal"

Programma 2019/2020

Woensdag 27 november 2019

SYMPOSIUM

Plaats: OGtent, Duiven
Aanvang 19:30

Van Emmerich naar Arnhem. De bevrijding van de Liemers

Het onderzoek van Pim richt zich op de bevrijding van de Liemers, van Emmerich tot aan Arnhem. Dit is ongeveer de periode 31 maart tot 15 april 1945. Aan de hand van foto's en context probeert hij een totaalbeeld van de bevrijding van de Liemers neer te zetten. Een onderbelicht stukje oorlogsgeschiedenis in het grote verhaal over de bevrijding van Nederland.

*****

woensdag 25 maart 2020

LEDENVERGADERING

Plaats: OGtent, Duiven

Programma voor deze avond volgt.

Weekend van 12 & 13 september 2020

OPEN MONUMENTENDAGEN

*****

zondag 27 september 2020

Centrum Duiven, aanvang 12:00 uur

DUUVE TE GEK

De weergoden lieten ons na 16 jaar een keertje in de steek, in 2020 hopen we natuurlijk weer op de laatste zondag van september in het centrum van Duiven te staan met Duuve te Gek!

*****

oktober 2020

MAAND VAN DE GESCHIEDENIS

Thema: Oost/West

*****

november 2020

SYMPOSIUM

Thema en plaats volgt

Indien onbestelbaar retour: Remigiusplein 9, 6921 BL Duiven

Toen en Nu

Winkelpand van Derksen door de jaren heen in Groessen en Duiven.

